

VOLUME II | ISSUE 2 | FEBRUARY

Journal of Culture and Art

КУЛТУРА И ИСКУССТВО
МАДАНИЈАТ ВА САНЃАТ

| 2024

ISSN: 2181-4562



Available online at www.imfaktor.com

 **IMFAKTOR**
Science driven pages

ISSN: 2181-4562
DOI Journal 10.56017/2181-4562

МАДАНИЯТ ВА САЊАТ ЖУРНАЛИ

II-ЖИЛД, 2-СОҢ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО

ТОМ-II, НОМЕР-2

JOURNAL OF CULTURE AND ART

VOLUME-II, ISSUE-2

ТОШКЕНТ – 2024

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО | JOURNAL OF CULTURE AND ART

№ 2 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4562-2024-2>

БОШ МУҲАРРИР:

Халикулова Гўзал
Эркиновна

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
профессори в.б., Санъатшунослик фанлари номзоди

МАСЪУЛ МУҲАРРИР:

Мелиқўзиев Иқбол
Мамасодиқович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
кафедра мудири, профессор в.б., Санъатшунослик
фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ:

Касимов Нозим
Козимович
Ходжаметова Гулчира
Илишевна

Маданият ва туризм вазирлиги “Таълим ва илм-фанни
ривожлантириш бошқармаси” бошлиғи, профессор
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Нукус
филиали “Санъатшунослик” факультети декани, Тарих
фанлари номзоди, профессор

Абдувоҳидов
Фахриддин
Мелигалиевич

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
кафедра мудири, доцент, Санъатшунослик фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)

Кадиров Рамз
Турабович
Умаров Мамур
Боташикович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти “Саҳна
нутқи” кафедраси доценти

Худоев Ғани
Муҳаммадович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
“Санъатшунослик ва маданиятшунослик” кафедраси
профессори в.б., фалсафа фанлари номзоди

Бердиханова Шахида
Нурлыбаевна

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
“Чолғу ижрочилиги ва мусиқа назарияси” кафедраси
профессори в.б., Санъатшунослик фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)

Дўсанов Раҳимжон
Раимқулович

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати
институти “Ўзбек мақоми тарихи ва назарияси”
кафедраси мудири, санъатшунослик фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)

Суннатиллаев Асатилло
Суннатович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти, “катта
ўқитувчи”, мустақил тадқиқотчи

Алланбаев Рудакий
Оринбаевич
Зиявутдинова Зулфия
Усеиновна
Раимова Дилфузахон
Махаммадсолиевна
Ботирова Хилола
Турсунбаевна

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати
институти “Илмий тадқиқотлар, инновациялар ва илмий-
педагогик кадрлар тайёрлаш” бўлими бошлиғи, мустақил
изланувчи (PhD)

Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист, “Шуҳрат”
медали соҳиби, профессор в.в.б

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

“Маданият ва санъат” журнали 2023 йил 24 февраль куни № 065356-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган. Мазкур журнал **6 та** халқаро маълумотлар базаларида индексланган бўлиб, жорий йил учун **UIF 2023 = 7.7 “импакт-фактор”** кўрсаткичига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг 2023 йил 24 июлдаги 01-02/1199-сонли хатига мувофиқ ушбу журналда чоп этилган мақолалар **хорижий мақолалар сифатида тан олинади.**

Саҳифаловчи\Page Maker\Верстка: Абдураҳмон Хасанов

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳар, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2/27-уй. Почта индекси 100152. Веб-сайт: www.imfaktor.uz/com

Телефон номер: +99894-410 11 55, E-mail: tahririyat@imfaktor.uz

© “ИМФАКТОР Pages” илмий нашриёти, 2024 йил.

© Мўаллифлар жамоаси, 2023 йил.

МАДАНИЯТ ВА САҢЪАТ ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО | JOURNAL OF CULTURE AND ART

NURDINOV Qamardin Patidinovich*Andijon davlat universiteti**“Musiqiy ta’lim” kafedrasi**o‘qituvchisi*<https://doi.org/10.5281/zenodo.10679797>

INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA O‘QUVCHILARNING MUSIQIY QOBILİYATLARNI RIVOJLANTIRISH

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada musiqa madaniyati darslarida o‘quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda individual yondashuv asosida ta’lim jarayonini tashkil etishning xususiyati haqida ilmiy-munozaralar yuritiladi. Shuningdek, maqolada individual yondashuv asosida ta’lim jarayonida o‘qitishning ilmiy-nazariy va amaliy uslubiyotini amalga oshirish va uning ahamiyati bo‘yicha ma’lumotlar bayon etiladi. Ma’lumki, yosh avlodda musiqiy qobiliyatlarni shakllantirish jamiyat uchun juda muhim ahamiyat kasb etadi, zero, kelajak avlodda madaniy-estetik dunyoqarash shakllantirish uchun avvalo ularning musiqiy qobiliyatlarini shakllantirish lozim.

Kalit so‘zlar: musiqa ta’limi, pedagogik diagnostika, musiqiy qobiliyat, metodika, individual yondashuv, ta’lim tizimi, estetik tarbiya, ko‘nikma, musiqa pedagogikasi.

РАЗВИТИЕ МУЗЫКАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПОДХОДА

АННОТАЦИЯ

В данной статье ведется научная дискуссия о природе организации образовательного процесса на основе индивидуального подхода к развитию музыкальных способностей учащихся на занятиях по музыкальной культуре. Также в статье описано внедрение научно-теоретической и практической методики обучения в учебный процесс на основе индивидуального подхода и ее значение. Известно, что формирование музыкальных способностей у молодого поколения очень важно для общества, ведь для того, чтобы сформировать культурно-эстетическое мировоззрение у будущего поколения, необходимо в первую очередь сформировать его музыкальные способности.

Ключевые слова: Музыкальное образование, педагогический диагноз, музыкальные способности, методика, индивидуальный подход, система образования, эстетическое воспитание, умения, музыкальная педагогика.

DEVELOPMENT OF MUSICAL ABILITIES OF STUDENTS ON THE BASIS OF AN INDIVIDUAL APPROACH

ANNOTATION

In this article, there is a scientific debate about the nature of organizing the educational process based on an individual approach to the development of students' musical abilities in music culture classes. Also, the article describes the implementation of the scientific-theoretical and practical methodology of teaching in the educational process based on an individual approach and its importance. It is known that the formation of musical abilities in the young generation is very important for the society, because in order to form a cultural and aesthetic worldview in the future generation, it is necessary to form their musical abilities first.

Key words: Music education, pedagogical diagnosis, musical ability, methodology, individual approach, educational system, aesthetic education, skills, music pedagogy.

Shaxsga bevosita va kuchli ta'sir ko'rsatadigan musiqa san'ati shaxsning umumiy madaniy rivojlanishida katta o'rin tutadi. Musiqa insonning butun hayotidagi doimiy hamrohidir. Fransuz yozuvchisi Stendalning so'zlariga ko'ra, musiqa san'ati inson qalbiga shu qadar chuqur kirib boradigan yagona san'atki, u hatto uning fikrlari tajribasini ham tasvirlay oladi. Ko'pgina yozuvchilar, bastakorlar, musiqashunoslar, o'qituvchilar uyg'un rivojlangan shaxsni shakllantirish haqidagi fikrlarida uning tarkibiy qismi musiqiy va estetik tarbiya bo'yicha ish ekanligiga e'tibor berishadi, bu faqat izchillik sifati mavjud bo'lganda mantiqiy bo'ladi. Musiqiy va estetik tarbiya jarayonida bolalar bilan ishlash alohida ahamiyatga ega. Bu poydevor bo'lib, ularsiz musiqiy ta'lim, tarbiya va ta'lim hech qachon to'liq natijalarga olib kelmaydi [1, 2].

Musiqa bolaning hissiy tabiatiga yaqin. Musiqa darslari shaxsni shakllantirish, bolalarda hissiy va ijodiy moyillikni rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega. Musiqa ta'siri ostida uning badiiy idroki rivojlanadi, tajribalar boyib boradi. Ta'lim va tarbiya jarayonida bolalarning musiqiy rivojlanishiga, ularning musiqaga qiziqishi va muhabbatini shakllantirishga yetarlicha e'tibor berish kerak.

Bolalik davrida shakllangan insonning keyingi hissiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Musiqa insonning intellektual shakllanishida rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, shaxsning axloqiy tarbiyasiga foydali ta'sir ko'rsatadi, ichki intizom va tabiiy sezgirlikni shakllantiradi, shuningdek, bolaning beqaror ruhiyatini xavfli sevimli mashg'ulotlaridan chalg'itadi. Bundan tashqari, fan musiqiy qobiliyatlarning rivojlanishi umumiy qobiliyatlarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotladi.

Musiqiy va estetik tarbiya-bu bolalarni musiqiy san'at sohasidagi bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash emas, balki ijodiy faollikni, har bir bolaning mustaqilligini rivojlantirish, uning bilim qiziqishlarini shakllantirish, musiqa bilan tanishish uchun ijobiy motivatsiya. Bularning barchasiga erishish faqat bolaning individual imkoniyatlari va xususiyatlarini hisobga olgan holda mumkin. Yuqorida sanab o'tilgan vazifalarni hozirda jamiyatda keng rivojlangan bolalar uchun qo'shimcha musiqa ta'limi tizimi bajarishga mo'ljallangan bo'lib, uning tarkibiga san'at maktablari, musiqa va xor maktablari kiradi.

Zamonaviy musiqa va pedagogik hamjamiyat vakillarining aksariyati o'qitishda individual yondashuvga tayanish musiqiy ta'lim va bolalarni tarbiyalash samaradorligini oshirishning yagona va asosiy usuli ekanligiga aminlar. Zamonaviy musiqa pedagogikasi barcha bolalarga musiqa o'rgatish mumkin, musiqiy qobiliyatlari, hatto ular boshlang'ich bosqichida bo'lsa ham, rivojlanishi mumkin degan fikrdan kelib chiqadi. Zamonaviy musiqa pedagogikasi sohasida tubdan yangi ilmiy kontekst ishlab chiqilmoqda. Musiqiy pedagogika muammolariga ushbu kontekstni proektsiyalashning eng muhim nuqtalaridan biri bu musiqiy qobiliyatdir. Agar insonning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish juda erta bolalikdan boshlangan bo'lsa, bu uning shaxsiyatining shakllanishiga ijobiy ta'sir qiladi [3].

Bolalarning musiqiy va estetik tarbiyasi va ta'limining psixologik va pedagogik asoslari musiqa pedagogikasi va psixologiyasining taniqli vakillari B. M. Teplov, A. G. Rubinshteyn [5, B.41], L. A. Barenboym, K. N. Igumnov [6, B.23], G. G. Neygauz, K. V. Tarasov va boshqalarning asarlarida aks etgan. So'nggi o'n yilliklarda zamonaviy musiqiy va pedagogik tadqiqotlarning nazariy asoslari jamiyatda ushbu muammoni ishlab chiqish bilan shug'ullangan olimlarning asarlari bilan sezilarli darajada kengaytirildi.

Musiqiy psixologiya va pedagogika sohasidagi ijobiy harakatni ta'kidlab, shuni ta'kidlash kerakki, musiqiy va pedagogik amaliyot sohasida bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirishning ilmiy shakllari, usullari va vositalari yetarli darajada ishlab chiqilmagan, ilmiy jihatdan qo'llab-quvvatlanmagan bo'lib qolmoqda. Bunday vaziyatda musiqani o'qitish jarayoniga yangi yondashuvlarni tushunish va amaliy rivojlantirish dolzarb bo'lib qoladi.

Pedagogika bo'yicha o'quv qo'llanmalarida individual yondashuv ta'lim va ta'limning eng muhim tamoyillaridan biri sifatida qaraladi. Individual yondashuv deganda o'quvchining individual psixologik xususiyatlariga yo'naltirish, tegishli usul va usullarni tanlash va qo'llash, vazifalarning turli xil variantlari, uy vazifasi dozasi tushuniladi. Bu o'quv jarayonini tashkil etishga o'z tuzatishlarini kiritadigan didaktik printsiptir. Talablar o'quv jarayonida boshlang'ich maktab yoshidagi bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish juda qadimiy an'anadir. Buning zarurati aniq, chunki boshlang'ich sinf o'quvchilari turli ko'rsatkichlar bo'yicha bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi.

O'qituvchi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini bilishi kerak, musiqiy eshitishning rivojlanish darajasi, ritm hissi, musiqiy xotira darajasi, temperament va xarakter xususiyatlari. Insonning individual musiqiy qobiliyatlari orasida ijro etuvchi ma'lumotlar alohida o'rin tutadi, bu nafaqat bolaning jismoniy parametrlarining ushbu musiqa asbobiga mos kelishini, balki badiiylikning mavjudligini, ya'ni ommaviy chiqishlarga bo'lgan muhabbatni, odamning sahnadagi xatti – harakatlarini, tomoshabinlarning munosabatiga bo'lgan munosabatni ham anglatadi.

O'qitishda individual yondashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirishning zaruriy sharti o'qituvchining pedagogik taktikasi, bolaga murojaat qilishning xotirjam ohangi, dalda so'zi, muvaffaqiyatli javob uchun ma'qullash, chiroyli ijro etilgan ohang qo'pol so'zlardan ko'ra ko'proq natija beradi. O'quvchi, ayniqsa zaif, o'qituvchi uning yutuqlariga qiziqishiga, har qanday, hatto eng kichik taraqqiyotni ko'rishiga va u bilan xursand bo'lishiga amin bo'lishi kerak. Ushbu umumiy qoidalar bolaga individual yondoshishda ayniqsa muhimdir, ular o'quvchiga bo'lgan talabni kamaytirmasligi kerak.

O'quvchiga individual yondashuvni amalga oshirishning navbatdagi muhim sharti-bu o'quvchining shaxsini shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim. Bu har bir o'quvchiga, har bir darsda uning ijodiy individualligiga samarali e'tibor berishni o'z ichiga oladi. Avvalo, bolalarda darslarga, o'quv ishlariga qiziqishni va mas'uliyatli munosabatni tarbiyalash kerak.

Maktab o'quvchilarini o'qitishda individual yondashuvni amalga oshirish – bu bolaning rivojlanishi va o'zgarishi, uning bilim darajasi, ko'nikma va malakalarning shakllanishi, qiziqish va moyilliklarning rivojlanishi va o'zgarishi bilan birga davom etadigan dinamik jarayon. Shunga muvofiq, bolaga yondashuvning maqsadlari, mazmuni, usullari o'zgaradi. Shuning uchun o'quvchilarning rivojlanish istiqbollarini va ular bilan ishlash istiqbollarini ko'rish muhimdir. Shuni ta'kidlash kerakki, har bir bola haqiqatan ham individual yondashuvga muhtoj, chunki bu garmonik va har tomonlama rivojlangan shaxsni shakllantirishning ajralmas sharti va shartidir, shaxsni o'ziga xos individuallik sifatida shakllantirish. Shaxsiy yondashuvni amalga oshirish nafaqat o'qituvchining o'quvchi bilan shaxsiy aloqasini, balki bolalar jamoasi, o'quvchining oilasi orqali o'quvchiga bilvosita ta'sirini ham o'z ichiga oladi.

Shaxsiy yondashuv faqat ish nafaqat tizimli ravishda, balki ma'lum bir rejaga muvofiq amalga oshirilsa, yaxshi natijalar beradi. Shaxsiy darslar bolalarni qiziqtirish, ularni musiqaga jalb qilish uchun qurilgan.

Bunday darslarning asosiy maqsadi musiqa darslarida olingan ko'nikma va ko'nikmalarni o'zlashtirish, bolalarda musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish: *xotira, ritm hissi, musiqa eshitish*. O'qituvchining o'quvchiga individual yondashuvi, shuningdek repertuarni tanlash yoshga, individual xarakter xususiyatlariga, musiqiy va intellektual qobiliyatlarga bog'liq. O'quvchilarning individual qobiliyatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirish, o'quv jarayoni har bir bolaning o'ziga xos xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda intensiv intellektual faoliyat sifatida tashkil etilganda mumkin, faqat o'quvchining ehtiyojlari, qiziqishlari, tayyorgarlik darajasi, bilim xususiyatlarini bilish orqali siz bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish, qobiliyatlarni rivojlantirish uchun maqbul sharoitlarni yaratishingiz mumkin.

Maktab o'quvchilariga individual yondashuv ta'lim va tarbiyaning eng muhim tamoyilidir. Uni amalga oshirish o'quv-tarbiyaviy ishlar mazmunining eng yaqin vazifalari va alohida jihatlarini vaqtincha o'zgartirishni, har bir o'quvchining shaxsiyatida umumiy va o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda uning usullari va tashkiliy shakllarini doimiy ravishda o'zgartirishni o'z ichiga oladi. O'quv jarayonidagi individual yondashuv har bir o'quvchiga, uning ijodiy individualligiga majburiy o'quv dasturlari bo'yicha dars tizimida samarali e'tibor berishni anglatadi, har bir o'quvchining o'qishi va rivojlanishi sifatini oshirish uchun frontal, guruh va individual darslarning oqilona kombinatsiyasini o'z ichiga oladi. A. Gottsdiner o'z asarida ta'kidlaganidek: "*musiqiy ta'lim uchun katta, hali ochilmagan zaxiralar har xil ansambllarda individual va jamoaviy ta'lim kombinatsiyasida yashiringan*" [4, B.45].

Shunday qilib, individual yondashuv asosida boshlang'ich maktab o'quvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish samarali bo'ladi, agar:

- o'rganish jarayonida individual-shaxsiy omil hisobga olinadi;
- yosh o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish musiqiy va ijodiy faoliyat jarayonida amalga oshiriladi;
- musiqiy rivojlanishda ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun ijro etuvchi, o'yin, teatr faoliyatini birlashtirish printsipi qo'llaniladi.

Shunday qilib, boshlang'ich maktab yoshi bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Musiqiy faoliyat jarayonida musiqa, bilim va ko'nikmalar haqida ma'lum bilimlarga ega bo'lgan bolalar musiqa san'atiga qo'shilishadi. Musiqiy faoliyat jarayonida rivojlangan qobiliyatlar hissiy va estetik madaniyatni shakllantirishda ishtirok etadi, shaxsning ma'naviy shakllanishiga hissa qo'shadi.

ИҚТИБОСЛАР. СНОСКИ. REFERENCES.

1. Sh.Mirziyoev. “Ijtimoiy barqarorlikni taʼminlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash – davr talabi” mavzusidagi anjumanda soʻzlangan nutqdan.
2. Asqar F. Musiqa va inson maʼnaviyati. - Toshkent.: Oʻzbekiston milliy entsiklopediyasi, 2000.
3. Ibragimov, B. (2023). Types and Importance of Innovative Technologies in Education. Молодые ученые, 1(20), 96-98.
4. Белобородова В.К., Ригина Г.С., Алиев Ю.Б. Музыкальное восприятие школьников. М., 1998.
5. Kostyuk O.G. Conception of music and artistic culture of listening. К., 1986.
6. Тельчарова Р. А. Уроки музыкальной культуры: кн. для учителя. М., 1991. 160 с.

ISSN: 2181-4562
DOI Journal 10.56017/2181-4562

МАДАНИЯТ ВА САЊАТ ЖУРНАЛИ

II-ЖИЛД, 2-СОН

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО

ТОМ-II, НОМЕР-2

JOURNAL OF CULTURE AND ART

VOLUME-II, ISSUE-2

«Маданият ва санъат» электрон журнали 2023 йил 24 февраль куни № 065356-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz